LAUSUNTO

Helsinki 1.6.2026

Hallintovaliokunnalle

Viite: HE 56/2026 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lisätietoja: erityisasiantuntija Minttu Ojanen, minttu.ojanen@gmail.com, p. 050 462 3347

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE:lla on yli 240 jäsentä ja yli 60 muuta toimijaa.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

Lausunto

SOSTE kiittää valiokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta. SOSTE tarkastelee lausunnossaan asiaa jäsentensä ja sosiaali- ja terveyspalveluita tarvitsevien ihmisten näkökulmasta.

Palvelutarpeen kasvun huomioon ottamista koskevat säästötoimenpiteet

Esityksen mukaan valtiontaloudellisten säästöjen toteuttamiseksi hyvinvointialueiden rahoituslain 7§ muutettaisiin siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon vuosittaisesta palvelutarpeen kasvusta otettaisiin rahoituksessa huomioon vuodesta 2027 alkaen 60 prosenttia nykyisen 80 prosentin sijaan. SOSTE ei kannata esitystä. Hyvinvointialueiden omavastuuosuuden toistuva kasvattaminen ajaa alueet ja niiden asukkaat kohtuuttomaan tilanteeseen, koska hyvinvointialueilla ei ole valtion rahoituksen lisäksi muita tulonlähteitä kuin asiakasmaksut. Asiakasmaksut ovat paikoin jo niin korkealla tasolla, että ne estävät tarpeenmukaista palveluihin hakeutumista.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoitukseen on tehty valtiontaloudellisia säästöjä rahoituslain muutosten lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon substanssilainsäädännön velvoittavuutta keventämällä. Hyvinvointialueiden toistama viesti, ettei niiden rahoitusta tulisi leikata ilman samanaikaista velvoitteiden karsimista, on palveluita tarvitsevien ihmisten näkökulmasta ongelmallinen. SOSTE näkee vaarana, että hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien vähentäminen tai velvoittavuuden väljentäminen saattaa käytännössä johtaa sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuuden ja laadun heikkenemiseen sekä alueellisen eriarvoisuuden lisääntymiseen. Lisäksi SOSTE katsoo, että lainsäädännöstä tulisi selkeästi ilmetä, milloin hyvinvointialue on sellaisessa taloudellisessa tilanteessa, että sen edellytykset turvata asukkaidensa palvelut ovat vakavasti vaarantuneet.

Nykyisen rahoitusmallin lähtökohta oli, että se olisi mahdollisimman oikeudenmukainen eli tarveperustainen. Rahoituslakiin jälkikäteen tehdyt, ja nyt esitetyt muutokset, korostavat tarveperusteisuuden sijaan kustannustehokkuutta. SOSTE huomauttaa, että näihin kahteen tavoitteeseen ei pysty täydellisesti vastaamaan samanaikaisesti. Alueiden verotusoikeus voisi vahvistaa hyvinvointialueiden kannustimia tuottavuuden kehittämiseen ja siksi sitäkin vaihtoehtoa kannattaisi arvioida tarkemmin.

Palvelutarvemallin päivitykset ja palvelutarvekertoimien tietopohjan laadun turvaaminen

Esityksen lausuntopalautteen mukaan hyvinvointialueilla olisi toivottu ehdotettua laajempaa päivitystä erityisesti sosiaalihuollon tarvetekijöihin ja tietopohjaan. Esityksessä ei kuitenkaan tässä vaiheessa toteutettaisi tarvetekijöitä tai tietopoimintoja koskevia laajennuksia. Myös SOSTE esittää huolensa siitä, huomioiko rahoitusmalli riittävästi sosiaalihuollon palvelutarpeen alueilla.

SOSTE pitää esityksiä tietopohjan laadun parantamiseksi järkevinä, sillä näin voidaan korjata selkeät virheet, jotka vaikuttavat rahoitukseen.

Siirtymätasaukset ja niitä koskeva koskeva säästötoimenpide

Esityksen mukaan siirtymätasauksista valtion rahoittamasta osuudesta siirrettäisiin hyvinvointialueiden rahoitettavaksi 53 milj. euroa vuonna 2028, 91 milj. euroa vuonna 2029 ja 82 milj. euroa vuodesta 2030. Muutoksella on tarkoitus toteuttaa hallitusohjelman mukaisia säästöjä sosiaali- ja terveyshuollon rahoitukseen. Tällaisten yksittäisten muutosten sijaan pitäisi ensin päättää rahoituksen tulevaisuuden tavoitetila ja suhteuttaa tasaavat elementit siihen.

Oleellinen kysymys on pystytäänkö rahoitusmallilla vastaamaan kaikkien alueiden tarpeisiin tilanteessa, jossa Suomen väestö ikääntyy ja monimuotoistuu. Suomen väestönkasvu perustuu maahanmuuttoon, joka keskittyy pääosin Uudenmaan alueen suurimpiin kaupunkeihin. Useimmilla alueilla asukasluku pienenee voimakkaasti. Lasten ja nuorten määrä vähenee monilla alueilla huomattavasti jo vuoteen 2030 mennessä. Kaikilla alueilla iäkkäimpiin väestöryhmiin kuuluvien asukkaiden määrä kasvaa voimakkaasti. Väestökehityksen eriytyminen maan eri alueilla, väestön keskittyminen alueiden keskuskaupunkeihin ja maahanmuuttajataustaisen väestön kasvu on välttämätöntä huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen rahoituksessa ja järjestämisessä.

Yleistä hyvinvointialueiden rahoitusmallista

SOSTE pitää tärkeänä, että rahoitusmallin kehittämisessä keskityttäisiin myös pitkän aikavälin hyvinvointivaikutuksiin eikä pelkästään lyhyen aikavälin kustannuskehitykseen. Rahoitusmallin tavoitteet tulee kirkastaa ja määritellä selkeästi suhteessa sote-uudistuksen alkuperäiseen päämäärään: painopisteen siirtämiseen korjaavista palveluista varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisyyn sekä hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseen. Ennaltaehkäisevä ja varhainen tuki vähentävät

korjaavien palveluiden tarvetta ja ovat myös kustannusvaikuttavia. Nykyinen rahoitusmalli ei kuitenkaan riittävästi tunnista tätä. Rahoituksen tarveperusteisuuden ja ennaltaehkäisyn välinen jännite on ratkaistava.

Rahoitusmallin kehittämisen tulee olla hallittua, ennakoitavaa ja tutkimusnäyttöön perustuvaa. SOSTE esittää, että valtiovarainministeriön asettama tutkimusryhmä selvittäisi, millä tavalla hyvinvointialueiden rahoitusmallia tulisi kehittää, jotta se vahvistaisi ennakoivan ja ehkäisevän työn kannustimia.

SOSTE korostaa, että rahoitusmallin tulee:

- tehdä ennaltaehkäisevästä työstä taloudellisesti ja toiminnallisesti kannattavaa,
- kannustaa vahvistamaan perustason palveluja,
- huomioida tasapainoisesti sekä sosiaali- että terveyspalvelut,
- ehkäistä alueiden eriytymistä kestävällä ja läpinäkyvällä tavalla.